

Jubilejní almanach Jednoty čs. matematiků a fyziků 1862–1987

Libor Pátý

Vznik a vývoj Fyzikální vědecké sekce JČSMF

In: Libor Pátý (editor): Jubilejní almanach Jednoty čs. matematiků a fyziků 1862–1987. Sestavil Libor Pátý k sto dvacátému pátému výročí Jednoty. (Czech). Praha: Jednota čs. matematiků a fyziků, 1987. pp. 170–189.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401939>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

VZNIK A ROZVOJ FYZIKÁLNÍ VĚDECKÉ SEKCE JČSMF

Libor Pátý

Jednota se po obnovení činnosti v roce 1956 začala znovu rozvíjet v podmínkách značně odlišných od podmínek v předcházejících několika desetiletích. Jak je uvedeno na jiných místech tohoto sborníku (např. v úvodu k článku o pražské pobočce), zřídila ve všech krajích během poměrně krátké doby pobočky, v rozvinutí jejichž činnosti spatřovala naplnění svých cílů. To mělo své opodstatnění, poněvadž mnoho jejich dosavadních úkolů (knihovnu, tiskárnu, vydavatelství učebnic a časopisů) převzal stát. Stát převzal založením Čs. akademie věd (17. 11. 1952) úkol rozvíjet a hmotně zajistit všechny důležité vědní obory, mezi nimi matematiku a fyziku. To přirozeně mělo za následek velké změny v organizaci vědecké práce. Až na výjimky¹⁾ byly do té doby matematické a fyzikální vědy v našem státě pěstovány na vysokých školách, především na univerzitách. Jednota — jak je na jiných místech sborníku podrobněji objasněno — byla významnou institucí, která vědeckou práci v obou oborech podporovala a doplňovala.

V roce 1950 — ještě před zřízením ČSAV — zahájily činnost Ústřední ústav matematický a Ústřední ústav fyzikální a spolu s jinými ústavy tohoto druhu byly podřízeny zvláštnímu ústředí pro rozvoj vědy a techniky. V říjnu 1952 byla založena Laboratoř experimentální a teoretické fyziky a Laboratoř nukleární fyziky²⁾. V roce 1954 byly tyto laboratoře sloučeny a vytvořily základnu brzy nato založeného Fyzikálního ústavu ČSAV (prvním ředitelem byl L. Pekárek, CSc). Z Ústředního ústavu fyzikálního vznikl Ústav technické fyziky ČSAV (prvním ředitelem se stal Dr. J. Bačkovský) a z Ústředního ústavu matematického Matematický ústav ČSAV (prvním ředitelem byl akad. E. Čech). V dalších letech vznikla celá řada ústavů ČSAV, v nichž byly mimo jiné pěstovány některé fyzikální obory a obory

- ¹⁾ Těmito výjimkami bylo v matematice několik pracovišť některých penzijních ústavů a pojišťoven, na nichž působili matematici v oboru matematické statistiky a pojistné matematiky, a matematické oddělení Škodových závodů, kde byla úspěšně rozvíjena aplikovaná matematika, a ve fyzice z iniciativy prof. V. Dolejška zřízený Fyzikální výzkum Škodových závodů.
- ²⁾ Počátky této laboratoře se datují do doby krátce po válce, a to v rámci ČAVU (podobně tomu bylo i s ÚÚM).

jim příbuzné; z nich se postupně vyvinuly pozdější Ústav fyzikální chemie, Ústav přístrojové techniky, Ústav fyzikální metalurgie. Byl založen (1956) a rychle vybudován i výzkumný komplex jaderných výzkumů v Řeži a početné rezortní ústavy, jichž základem byla aplikovaná fyzika (z nich lze uvést např. tehdejší Výzkumný ústav pro elektrotechnickou fyziku). Takto náhle vzniklá velká potřeba pracovníků způsobila vzrůst počtu posluchačů matematiky a fyziky na univerzitách a postupný vznik nových univerzitních kateder specializovaných na jednotlivé matematické a fyzikální obory. Rozdělením přírodovědecké fakulty UK v Praze vznikla v roce 1952 Matematicko-fyzikální fakulta UK a v roce 1955 byla založena Fakulta technické a jaderné fyziky UK v Praze.

Tak lze v této době zaznamenat existenci několika desítek pracovišť zaměřených na výzkumnou práci ve fyzice a v matematice nebo na využívání těchto oborů. Zatímco v období mezi dvěma světovými válkami se vědecké práci v obou oborech profesionálně věnovalo sotva několik desítek pracovníků, koncem padesátých let je jich již několik stovek. Tito pracovníci zakládali laboratoře, formulovali pracovní úkoly a starali se o uplatnění svých výsledků v praxi; byli to povětšinou velmi mladí odborníci, kteří postrádali zkušenosti a pociťovali proto naléhavou potřebu odborného vedení staršími zkušenými pracovníky. Těch však bylo — zvláště po ztrátách, které utrpěla česká fyzika za druhé světové války — žalostně málo. Proto toužili alespoň po vzájemné výměně zkušeností a stycích se zahraničními pracovišti a kolegy. Nově se rozvinuvší činnost Jednoty vycházející z historických způsobů její práce a omezená tehdejšími okolnostmi jim byla příliš úzká.

Tyto skutečnosti si uvědomovalo i předsednictvo a ústřední výbor JČMF zejména po sjezdu Jednoty v roce 1962. Bylo poukazováno na potřebu rozvíjet činnost Jednoty na podporu vědecké práce v matematice a fyzice a konstatováno bylo, že činnost dosavadní fyzikální komise se omezila jen na příležitostné pořádání přednášek převážně náhodných hostů ze zahraničí. Byla proto ustavena ústřední fyzikální komise (ÚFK) a bylo jí uloženo stát se „*vrcholným orgánem v otázkách fyziky jako vědy*“. Předsedou se stal prof. A. Zátoupek a jednatelem Dr. L. Valenta. Komise projednávala návrhy na pořádání letních škol a seminářů a předkládala předsednictvu Jednoty příslušná doporučení, pokračovala v pořádání jednotlivých přednášek a připravila i dvě vzpomínkové schůze (sto let od narození prof. Sobotky a prof. Lásky). Dále spolupracovala na pří-

pravě shromáždění k padesátému výročí brněnské pobočky a snažila se o systematické získávání zahraničních hostů pro přednášky (mj. navrhla, aby bylo ředitelům pracovišť ČSAV prostřednictvím vědeckého kolegia fyziky uloženo informovat Jednotu o příjezdu zahraničních odborníků s cílem maximálně využít jejich přítomnosti pro rozvoj čs. fyziky). V roce 1965 začínalo být zřejmé, že všechna tato činnost ÚFK již neodpovídala situaci ve vědecké práci ve fyzice v našem státě; ta se již mezitím diferencovala natolik, že vznikala potřeba seminářů, letních škol a konferencí specializovaných na jednotlivé fyzikální obory u nás pěstované a zejména potřeba vzájemného intenzivního styku fyziků v těchto oborech včetně styku se zahraničními kolegy. Fyziky — členy Jednoty — proto nemohla uspokojovat přednášková činnost v dosavadní rovině neuspořádaně rozmanitých přednášek z celé fyziky. A pro fyziky — nečleny — byla tato aktivita Jednoty málo atraktivní a zůstávali proto stát mimo Jednotu. Ústřední sekretář Jednoty prof. M. A. Valouch proto navrhl komisi, aby uvážila možnost zřízení dvaceti odborných skupin v Jednotě, které by organizovaly odborné akce každá ve svém oboru. ÚFK po určitém váhání tento návrh v podstatě odmítla a doporučila zřídit nejvýše sedm skupin, a to z oborů značně široce pojatých (např. teoretická fyzika, aplikovaná fyzika). V roce 1965 byla tříletá práce ÚFK hodnocena jako málo úspěšná. V dalším období pracovala proto za předsednictví Dr. Z. Plajnera v novém složení. Dle doporučení ústředního výboru Jednoty měla být ÚFK „*iniciativním a poradním orgánem předsednictva Jednoty ve všech otázkách podpory rozvoje vědecké práce ve fyzikálních vědách; zejména tu jde o pořádání a koordinaci konferencí, symposií a porad, o výchovu vědeckých pracovníků včetně pořádání letních škol a seminářů, o zásadní otázky vydávání vědeckých knih, učebnic a časopisů a jiné problémy, k jejichž řešení by naše společnost mohla vhodně přispět se zřetelem k tomu, že ve svých řadách soustřeďuje většinu vědeckých pracovníků ve fyzice bez ohledu na rezortní příslušnost jejich pracovišť*“. ÚFK se snažila tyto úkoly plnit: přispěla k pořádání úspěšných letních škol o magnetismu, tenkých vrstvách a nízkých teplotách, začala využívat možností výměnných studijních pobytů se sesterskými společnostmi a zejména na návrh svého člena prof. J. Dubinského připravila podnět uspořádat II. vědecko-organizační konferenci

čs. fyziků. Tuto konferenci uspořádalo kolegium fyziky ČSAV v září 1967 v Praze v budově právnické fakulty UK. Na ní byly předneseny informativní souhrnné referáty o stavu práce v hlavních fyzikálních oborech u nás pěstovaných (pevné látky, jaderná fyzika, elementární částice, fyzika plazmatu a molekulární fyzika) a zejména proběhla diskuse. V diskusi se konstatovalo, že *čs. fyzika přispěla svým podílem k rozvoji vědeckého poznání, současná práce v ní je však brzděna neodpovídajícím zajištěním především laboratorními plochami a přístrojovým vybavením a že náš průmysl je nepřipraven přejímat výsledky fyzikálního výzkumu*. Zvlášť bylo zdůrazňováno, že je *nebezpečí rychlého zaostávání naší fyziky za světovou vědou, pokud tyto nepříznivé okolnosti potrvají*. Závěr rezoluce konference uložil Jednotě projednat diskusní návrhy, formulovat návrhy účinných opatření a vypracovat usnesení; dále bylo uloženo nejpozději do roku 1970 svolat další konferenci [1].

Ukázalo se však, že usnesení vyplývající z projednání diskusních příspěvků nebude pro státní instituce závazné a dokonce se projevovala apriorní nechuť k budoucím usnesením. Vyjasnění těchto problémů si vyžádalo několika měsíců a mezitím se začal uvolňovat dosavadní tuhý centralismus a začaly otevírat dveře novým pracovním formám a novým myšlenkám, takže rezoluce II. konference ztratila v mnoha směrech svou aktuálnost. V této nové situaci vznikla mezi řadou fyziků myšlenka založit samostatnou fyzikální společnost, zahrnující aktivně vědecky pracující fyziky, jež by se stala jejich mluvčím. Přesto se však většina fyziků přiklonila s přihlédnutím k tradici Jednoty a k ryze praktickým důvodům pro zachování JČMF jako společné organizace fyziků a matematiků zaměřených na vědeckou práci, ovšem za předpokladu zřízení zvláštního „odboru“ sdružujícího fyziky, pečujícího o jejich zájmy a vybaveného nezbytnou autonomií v rámci Jednoty. Druhým velmi silným motivem k zřízení tohoto „fyzikálního vědeckého odboru“ byla příprava ustavení Evropské fyzikální společnosti, jež měla ve svých řadách sdružit všechny členy národních fyzikálních společností.

Z iniciativy Italské fyzikální společnosti byly v roce 1966 zahájeny práce na přípravě EFS. V dubnu tohoto roku byl v Pise ustaven řídicí výbor v čele s prof. Bernardinim, který v několika schůzích formuloval úkoly a organizaci budoucí společnosti. Poslední z těchto

schůzí se konala v dubnu 1966 za účasti čs. zástupce. Hlavním cílem společnosti mělo být umožnění spolupráce mezi evropskými fyziky, zlepšení a koordinace výchovy mladých fyziků, zlepšení vzájemné informovanosti evropských fyziků a koordinace ediční činnosti evropské fyzikální literatury. Od počátku se zamýšlelo umožnit členství ve společnosti jednak jednotlivcům, jednak prostřednictvím kolektivního členství národních fyzikálních společností všem členům těchto společností. Poněvadž v některých socialistických zemích vznikaly pochybnosti a i námitky proti vstupu do společnosti (byly většinou založeny na neúplných informacích o jejích cílech), bylo navrženo, aby se další schůze řídicího výboru konala v Praze. Tato schůze se uskutečnila v prvních květnových dnech 1968 v pražském Karolinu za účasti delegátů národních fyzikálních společností většiny evropských zemí, mezi nimi i delegátů ze Sovětského svazu, Polska, Rumunska, Maďarska, Jugoslávie a NDR. Zasedání v Praze pracovalo ve třech sekcích (sekce pro stanovy, sekce pro přípravu inaugurační konference ve Florencii a sekce pro koordinaci publikační činnosti v Evropě a otázku vydávání bulletinu EFS „Europhysics News“). Bylo rozhodnuto, že hlavní sekretariát společnosti bude v Ženevě a pobočný sekretariát v Praze, v němž budou shromažďovány příspěvky ze zemí s nekonvertibilní měnou a těchto finančních prostředků bude užíváno k podpoře akcí společnosti v těchto zemích. Se všemi těmito závěry vyslovilo souhlas a podporu prezidium ČSAV. Ze socialistických zemí vyslovily plnou podporu myšlenky vzniku EFS Jugoslávie, Rumunsko a Československo. Ostatní socialistické země si rozhodnutí vyhradily na pozdější dobu.

Bylo zřejmé, že všichni členové Jednoty, mezi nimiž byli přirozeně matematici a středoškolští pedagogové — byla jich většina — by se nemohli a ani nechtěli stát členy Evropské fyzikální společnosti. Komise se proto snažila získat bližší informace o poslání a o připravované struktuře EFS a zároveň jednala s předsednictvem Jednoty s cílem vyjasnit názory na možnosti určité autonomie fyziků uvnitř Jednoty. Obě tyto snahy se setkaly s úspěchem: byla ustavena iniciativní skupina, která jednala s přípravným výborem EFS o možnostech a podmínkách účasti čs. fyziků v této společnosti. Zároveň předsednictvo Jednoty vyslovilo ochotu k ustavení zvláštního oddělení v Jednotě, v němž by byli sdruženi fyzikové — členové Jednoty, pokud se pro tento způsob sami vysloví. Tento souhlas k diferenciaci Jednoty nevydávalo předsednictvo snadno. Byla zde přirozená obava před případným rozštěpením Jednoty. V předsednictvu Jednoty však již bylo několik mladších členů prostých určitého konzervativismu, mezi nimi zástupce ústředního sekretáře Málek, kteří poukazovali na skutečnost, že kdyby se Jednota postavila proti oprávně-

ným požadavkům fyziků, sama by otevírala cestu k rozštěpení. Významně a pozitivně ovlivnil stanovisko předsednictva tehdejší ústřední sekretář prof. M. A. Valouch.

A tak došlo z podnětu ústřední fyzikální komise JČMF ke svolání celostátního aktivu fyziků na den 18. června 1968 v Praze. Aktiv byl svolán Jednotou a za Jednotu podepsali pozvánku Z. Plajner jako předseda ústřední fyzikální komise a Z. Málek jako zástupce ústředního sekretáře Jednoty. Na programu byl referát o činnosti iniciativní skupiny pro vstup čs. fyziků do EFS (J. Tauc), informace o možnostech Jednoty zajistit kolektivní členství v EFS (Z. Plajner), diskuse a dohoda o ustavení fyzikální sekce JČMF a o způsobu voleb řídicího výboru sekce. Byly provedeny volby předsedy a řídicího výboru¹⁾ proběhla diskuse o úkolech a činnosti sekce a byla přijata rezoluce, kterou uvádíme v plném znění:

„Aktiv českých a slovenských fyziků, konaný dne 18. 6. 1968 v Praze, projednal současný stav zájmové organizace čs. fyziků. Dospěl k závěru, že z hlediska rozvoje vědecké práce ve fyzice v českých zemích a na Slovensku, z hlediska upevnění postavení fyziky ve společnosti i z hlediska rozvoje mezinárodních styků v rámci Evropské fyzikální společnosti (EFS) je nutné změnit dosavadní organizační strukturu Jednoty tak, aby bylo možno lépe prosazovat specifické zájmy fyziků. V současné situaci považuje za nejvhodnější navázat na historické tradice JČMF, využít možností, které JČMF skýtá a nově se organizovat v jejím rámci. Proto aktiv přijímá toto usnesení:

1. Aktiv se prohlašuje za ustavující shromáždění vědecké fyzikální sekce JČMF, která bude celostátní základnou čs. fyziků vědecky pracujících ve výzkumu nebo vysokoškolské výuce podřízenou přímo ústřednímu výboru (v budoucnosti ústřední radě²⁾) JČMF. Bude kolektivním členem EFS. Styk s EFS bude zajišťovat fyzikální sekce přímo.

¹⁾ Předseda: Z. Plajner (ÚJV, Řež), členové: J. Ďurček (VŠD Žilina), Z. Frait (FÚ ČSAV, Praha), V. Hajko (UPJŠ, Košice), L. Hrivňák (VŠD, Žilina), D. Ilkovič (SVŠT, Bratislava), S. Krupička (FÚ ČSAV, Praha), F. Lukeš (UJEP, Brno), M. Matyáš (ÚFPL ČSAV, Praha), L. Pátý (MFF UK, Praha), M. Petráš (PFKU, Bratislava), M. Rákoš (VŠT, Košice), J. Tauc (ÚFPL ČSAV, Praha), L. Trlifaj (ÚJV, Řež), Š. Veis (PFKU, Bratislava).

²⁾ Tehdy se uvažovalo o změně kompetence ústředního výboru Jednoty, a to se mělo vyjádřit i novým označením tohoto orgánu.

2. *Uvedený aktiv se rozhodl zvolit řídicí výbor sekce, složený z předsedy a 16 členů výboru, v němž jsou paritně zastoupeni fyzikové z českých krajů a ze Slovenska. Bude-li předsedou zvolen Čech (Slovák), místopředsedou bude Slovák (Čech). Výbor zvolí ze svého středu dva vědecké sekretáře, jednoho pro české kraje, jednoho pro Slovensko; oba budou dostávat materiály řídicího výboru i z EFS. Funkční období řídicího výboru bude trvat do celostátního sjezdu JČMF, který bude svolán na jaře 1969 a na kterém se definitivně projedná organizační začlenění fyziků.*

Ustavující shromáždění vědecké fyzikální sekce JČMF ukládá zvolenému řídicímu výboru:

1. *Převzít v rámci JČMF dosavadní agendu ÚFK.*
2. *Vypracovat směrnice pro přijímání dalších členů sekce a provést jejich nábor.*
3. *Vypracovat návrh činnosti sekce a učinit potřebná opatření k jeho realizaci zejména získáním široké základny aktivně pracujících členů.*
4. *Podniknout nutná opatření k zabezpečení vstupu vědecké fyzikální sekce JČMF do EFS jako zakládající člen a realizovat její regionální sekretariát v Praze.*
5. *Zasadit se o rehabilitaci JČMF, usilovat o zpětné získání jejich materiálních fondů, organizovat vlastní vydavatelskou činnost a vytvořit tak podmínky pro poskytování dřívějších materiálních výhod členů.*
6. *Promyslet organizaci pravidelných celostátních konferencí a sjezdů českých a slovenských fyziků.*
7. *Zabývat se organizačním začleněním odborníků pracujících v mezních nebo příbuzných oborech fyziky (geofyzika, biofyzika atd.).*
8. *Vhodnou formou pravidelně informovat členy sekce o své práci.“*

Zvolený řídicí výbor se schází na své první schůzi ihned po zasedání aktivu za řízení předsedy Z. Plajnera a jako první úkol určuje zaktivizovat co nejširší okruh fyziků pro další práci sekce. Rozesílá účastníkům aktivu rezoluci, seznam členů výboru s adresami a přihlášky k členství v sekci. Stanoví dvě tříčlenné komise pro přijímání členů (českou a slovenskou) a pověřuje je přípravou podmínek členství, podle nichž budou uchazeči

o členství přijímání. Druhá schůze výboru se koná až 16. září 1968 již za zcela jiných podmínek. Během letních měsíců bylo přerušeno spojení s přípravným výborem EFS v Ženevě. Výbor však pokračuje v práci stanovené rezolucí červnového aktivu: Zabývá se přípravami vstupu sekce do EFS a pověřuje předsedu jednáním v přípravném výboru EFS v Ženevě, formuluje návrh stanoviska další spolupráce se sesterskými společnostmi v NDR, MLR, BLR a PLR, připravuje směrnice pro přijímání členů do sekce a uvažuje o organizaci práce ve fyzice s ohledem na federativní uspořádání státu, k němuž má dojít během října. Předseda vybízí v pozvánce na schůzi členy výboru, aby stanoviska k jednotlivým bodům programu prokonzultovali se svými kolegy na pracovištích. Předsedovi Plajnerovi se skutečně podařilo účastnit se v Ženevě ustavujícího shromáždění EFS, které proběhlo koncem září. Na tomto zasedání vstoupila JČMF reprezentovaná fyzikální sekci jako zakládající člen do EFS a zasedání potvrdilo návrh přípravného výboru EFS na zřízení regionálního sekretariátu v Praze. To se stalo po řádném předchozím souhlasu ČSAV. První úkol, uložený aktivem řídicímu výboru, byl takto úspěšně splněn a všichni členové sekce se stali jako kolektiv v rámci JČMF členy EFS. Mnoho úkolů však bylo nutno teprve zvládnout. Především bylo zapotřebí dokončit první nábor členů a dále nové členy soustavně získávat. Ke dni 10. února 1969 měla česká část sekce 135 řádných členů, 3 mimořádné, slovenská část měla 78 členů. Celkem tedy 216 členů. Tito členové prošli přijímacím řízením podle schválených „*Podmínek členství*“. Podmínky byly zbaveny všech formálních hledisek a umožňovaly členství i mladším pracovníkům, jež bylo žádoucí získat za členy i do řídicího výboru [2]. Výbor ve své činnosti zůstal do značné míry osamocen, především proto, že v této době bylo obtížné připravovat setkání s aktivem fyziků. Tím více vystoupila do popředí myšlenka uspořádat celostátní konferenci fyziků, a to již v létě 1969. Při této příležitosti se měl uskutečnit i sjezd fyzikální sekce, který měl projednat zásadní otázky další činnosti sekce a zvolit nový výbor. Konečně výbor zvážil otázku výše členských příspěvků sekce, z něhož budou kryty výlohy s odběrem bulletinu EFS „*Europhysics News*“, členský příspěvek do EFS a další nezbytné výlohy. Výbor navrhl členský příspěvek ve výši 25,— Kčs pro řádné členy a 10,— pro členy mimořádné. Výbor projednal

s redakcí Čs. časopisu pro fyziku A, aby pravidelně ve svém „Appendixu“ publikovala důležité informace o práci sekce a o možnostech zasílat všem členům sekce Appendix jakožto informační bulletin sekce.

V lednu 1969 odešel na dlouhodobý pracovní pobyt v zahraničí předseda Z. Plajner a výbor dále vedl L. Pátý. EFS připravovala inaugurační konferenci ve Florencii na dny 8.—12. dubna. Výbor sekce se snažil vytvořit podmínky pro co nejširší účast čs. fyziků na této akci a EFS mu vyšla vstříc tím, že poskytla 28 stipendií. Výbor o tom informoval členstvo zvláštním cirkulářem, vybídl k podání žádostí o udělení stipendia a úspěšně jednal se zahraničním odborem ČSAV o zajištění účasti dalších členů — pracovníků akademie na této konferenci. Naléhavým úkolem bylo dosáhnout pro sekci odpovídajícího postavení v Jednotě. Na duben 1969 byl připravován sjezd Jednoty a bylo třeba podat na něm informaci o uspořádání a pracovních cílech sekce a dosáhnout schválení sekce jako složky Jednoty. Pro jednání Valného shromáždění sekce u příležitosti 1. konference čs. fyziků, jež byla připravována na srpen 1969, bylo nutno připravit návrh organizačního řádu sekce. Situace však byla velmi komplikovaná, neboť po vzoru státního federalizovaného uspořádání byl příkaz federalizovat i veškerou ostatní strukturu a to i strukturu vědeckých společností. Přitom nebylo jasné, zda se má použít týž způsob jako ve státních orgánech, tj. české orgány, slovenské orgány a federální, nebo tzv. asymetrický model — československé orgány a slovenský orgán. Určitou dobu tak např. existovala přípravná komise pro zřízení České akademie věd a v Jednotě byly zřízeny vedle ústředního (celostátního) výboru Jednoty dva hlavní výbory (HV JČMF a HV JSMF)¹⁾. Po četných jednáních

¹⁾ Sjezd Jednoty se konal ve dnech 23. a 24. dubna 1969 v Jasné pod Chopkom a jeho nejzávažnějším bodem bylo nové uspořádání Jednoty. Sjezd přijal nové stanovy, podle nichž se Jednota československých matematiků a fyziků (nově JČSMF — do té doby JČMF) bude skládat ze dvou národních společností Jednoty českých matematiků a fyziků (JČMF) a Jednoty slovenských matematiků a fyziků (JSMF). Sjezd schválil změnu organizace práce Jednoty zřízením sekcí, od nichž se očekává, že umožní v rámci Jednoty sdružování pracovníků se stejným pracovním zaměřením. V návaznosti na sjezd JČSMF proběhly sjezdy obou národních společností. Sjezd JČMF zřídil fyzikální vědeckou sekci JČMF, schválil členské příspěvky v sekci a pověřil hlavní výbor JČMF, aby urychleně zřídil sekce další. Fyzikální vědecké sekci se přiznalo zastoupení v hlavním výboru (předseda sekce) a podobně se členy HV stali i zástupci připravovaných sekcí matematické vědecké a fyzikální pedagogické.

bylo rozhodnuto, že budou utvořeny dvě sekce: *Fyzikální vědecká sekce JČMF (česká) a Fyzikální vědecká sekce JSMF (slovenská) a pro obě byl vypracován návrh organizačního řádu. Společné otázky obou sekcí, zejména pak úkoly plynoucí ze zastupování sekcí v zahraničí, např. v EFS, měl řešit tzv. Celostátní výbor FVS; i pro něj byl vypracován organizační řád.*

Další problém, jemuž se sekce věnovala, byla otázka československých fyzikálních časopisů. Sekce měla zájem zvolit si některý z existujících fyzikálních časopisů za časopis členský, a chtěla proto po vzoru EFS, jež se prosazovala v koordinaci evropských fyzikálních časopisů a jejich zaměření, přispět k vyhraněnému zaměření československých časopisů. Tato snaha byla žádoucí i proto, že některé z časopisů trpěly určitou krizí (vedle časopisu „Matematika a fyzika ve škole“ to byly zejména „Pokroky mat. fyz. astron.“, členský časopis Jednoty, který ztrácel zájem čtenářů a trpěl nedostatkem kvalitních příspěvků). Výbor proto připravil schůzku vedoucích redaktorů fyzikálních časopisů. Ze schůzky vyplynula tato doporučení: — přidružit časopis Czech. J. Phys. B k síti časopisů koordinovaných EFS a postupně jeho obsah specializovat na fyziku kondenzovaných látek, — Čs. časopis pro fyziku A, který za vedení doc. Z. Málka právě postupně měnil svou koncepci¹⁾, učinit členským časopisem FVS a — zvýšit úroveň obsahu časopisu „Fyzika ve škole“ a zaměřit obsah časopisu „Pokroky MFA“ na ty obory, u nichž lze očekávat zájem čtenářů (kosmická fyzika, kosmický výzkum, zprávy ze zahraničí).

Současně vrcholily přípravy *1. konference čs. fyziků v Brně* pod vedením doc. F. Lukeše. Konference proběhla za účasti 300 fyziků ve dnech 25.—27. srpna 1969 za obtížných okolností; byla však úspěšná a prokázala velký zájem fyziků o konference tohoto druhu, a zejména pak zájem o FVS i u nečlenů Jednoty. Na 1. valném shromáždění FVS byly po doplnění schváleny organizační řády FVS [3], vyslechnuty podrobné informace o činnosti a cílech EFS, jejích pracovních komisích, odborných odděleních a pobočném sekretariátu EFS v Praze. Doporučeno bylo po vyjasnění některých finančních otázek stanovit Čs. časopis pro fyziku A členským časopisem sekce a časopis Czech. J. Phys. B zapojit do publikačního plánu EFS. Dále proběhla diskuse o úkolech FVS s těmito závěry:

- zvýšit vzájemnou informovanost čs. fyziků o odborné práci,
- vydat rejstřík čs. fyziků s uvedením jejich odborného zaměření,
- pořádat speciální konference v návaznosti na budoucí činnost odborných oddělení EFS,

¹⁾ viz str. 66 tohoto sborníku

- postupně zřizovat odborné skupiny FVS,
- sledovat další možnosti studijních cest našich fyziků do zahraničí a účinně se stavět proti možným snahám je omezovat,
- uvažovat o možnosti uspořádat v Praze některý z budoucích kongresů EFS.

Diskuse probíhala z části v oddělených zasedáních valného shromáždění české a slovenské sekce a na těchto zasedáních byly zvoleny i nové výbory¹⁾. Česká FVS měla k datu konání valného shromáždění 238 členů (z toho 28 mimořádných), slovenská 79 (z toho 26 mimořádných).

První valné shromáždění uzavírá období, které lze nazvat vznikem FVS; ukončilo prozatímní postavení FVS a jejího výboru tím, že byly valným shromážděním řádně schváleny organizační řády a podle nich provedeny volby. Novým výborům byly také řádným postupem uloženy úkoly a směry činnosti.

Nový výbor české sekce se s vědomím odpovědnosti pustil do práce. Nejprve vytvářel podmínky pro stanovení Čs. časopisu pro fyziku A členským časopisem, stimulaci založení odborných skupin, zavedení tzv. kolektivního členství a jednání směřujícímu k přípravě uspořádání 2. generální konference EFS v Praze. Dále začal připravovat 2. konferenci čs. fyziků a vydání prvního rejstříku členů FVS. Výbor se staral o udržení styků s EFS. Podporoval pobočný sekretariát EFS, který se pod vedením F. Janoucha dostával do stále větších potíží. FVS jmenovala do komisí EFS své zástupce (do publikační komise Z. Málka a do komise pro fyziku a společnost J. Vlachého), kteří se účastnili jednání komisí v zahraničí. Výbor našel možnost odebírat bulletin „Europhysics News“ prostřednictvím devizových prostředků Základní knihovny ČSAV. Posílení kontaktu s EFS přinesly i volby do Rady EFS, v nichž byl *L. Hrivnák* zvolen zástupcem individuálních členů EFS. Bohužel začínala mít FVS finanční potíže, poněvadž dotace sekce od Jednoty na rozvíjející se činnost již

¹⁾ Česká FVS — Předseda: L. Pátý (MFF UK), 12 členů výboru: Z. Frait, F. Janouch, S. Krupička, F. Lukeš, Z. Málek, Z. Plajner, M. Rozsival, I. Šantavý, J. Tichý, L. Trlifaj, L. Valenta, J. Vlachý, 5 náhradníků: J. Burget, J. Celý, Z. Šigut, Z. Šimša, 2 revizoři: Z. Horák, E. Klier.
Slovenská FVS — Předseda: L. Hrivnák (VŠD Žilina), 8 členů výboru: M. Blažek, J. Ďurček, D. Ilkovič, J. Foltín, J. Krempaský, J. Pišút, M. Rákoš, Š. Veis, 4 náhradníci: J. Bezák, J. Dubinský, J. Krútel a V. Martišovitš, 2 revizoři: I. Baják a Š. Šurka.

nepostačovala. Uvažováno bylo o zvýšení členského příspěvku a očekával se příjem od kolektivních členů. Kolektivními členy se měla stát v budoucnosti ta pracoviště, která mají zájem o rozvoj fyziky nebo aplikace výsledků fyzikálního výzkumu. FVS měla na sebe vzít povinnost doporučovat kolektivnímu členu na požádání konzultanty a experty, informovat je o své činnosti a zvýhodňovat účast pracovníků kolektivního členu na akcích sekce. Prvním kolektivním členem se v listopadu 1970 stala *Tesla Lanškroun*. Snahy uspořádat 2. generální konferenci EFS v Praze skončily neúspěchem: prezidium ČSAV pořádání této konference u nás nepovolilo. Úspěšně se však rozvíjelo zřizování odborných skupin. Jako první byla zřízena OS *Magnetismus* a to v březnu 1970 — následovaly *OS Fyzika vysokých energií a elementárních částic*, *OS Polovodiče*, *OS Fyzika plazmatu* a *OS Tenké vrstvy*. Výbor jim poskytl nejširší samostatnost co do forem práce i organizační struktury s vědomím, že v různých fyzikálních oborech jsou různé podmínky a problémy. V dohodě s výborem slovenské FVS bylo stanoveno, že působnost odborných skupin bude trvale celostátní a že tedy budou společnou součástí obou sekcí. Na základě žádosti členům o sdělení informací o jejich pracovišti a pracovním oboru byl shromážděn materiál pro první rejstřík členů, jež do tisku ve formě brožury s názvem „FVS“ (tzv. „fialová“ brožura) připravil L. Pátý. Brožura obsahovala organizační řád sekce, seznam členů výborů a informace o FVS a EFS a zejména údaje o odborném zaměření členů. Od pražské pobočky Jednoty sekce převzala pořádání besed fyziků v pražském „Klubu školství a kultury“. Prvními besedami byly: beseda o konferenci o amorfních polovodičích (M. Matyáš) a o fyzice v Japonsku (S. Krupička a Z. Málek). Výbor soustavně informoval a od té doby soustavně informuje o své práci členstvo pravidelnými zprávami o činnosti a zvláštními zprávami v Appendixu Čs. čas. fyz. A.

Dva roky po první konferenci uspořádala FVS 2. pracovní konferenci čs. fyziků v Bratislavě ve dnech 1.—3. září 1971. Jak uvádí zpráva [4] „mohla se konference na rozdíl od brněnské opřít o výsledky dvouleté práce FVS a o rostoucí čs. fyzikální povědomí, upevňující se díky Čs. časopisu pro fyziku a i o tradici zahájenou brněnskou konferencí“. Bratislavská konference byla značně větší než brněnská rozsahem, obsahem i počtem

účastníků. Její součástí bylo i 2. valné shromáždění FVS JČMF a FVS JSMF. Na shromáždění byla podána podrobná zpráva o činnosti [5] a diskuse se zabývala především těmito problémy:

- potřebou koordinovat časově a obsahově různé odborné akce,
- vytvořením podmínek pro pořádání 3. generální konference EFS v Praze,
- právem samostatného hospodaření v rámci Jednoty jako je tomu u poboček,
- uplatněním fyziků (zejména mladých) a prosazováním maximálního využití jejich znalostí a schopností.

Valné shromáždění vyslovilo souhlas se zvýšením členského příspěvku na 35,— Kčs u řádných členů a 15,— Kčs u mimořádných členů. Stanovilo povinný odběr Appendixu za roční poplatek 8,— Kčs těm členům, kteří neodebírají celý Časopis. Dalo souhlas k zavedení Čs. časopisu pro fyziku A jako členského časopisu sekce s nepovinným odběrem s tím, že členové mohou volit mezi odběrem Pokroků MFA a Časopisem. Schválilo rezoluci, jíž bylo uloženo výboru v příštím období

- rozvíjet a podporovat činnost odborných skupin,
- rozšířit styk se státními orgány řídicími práci ve fyzice,
- napomáhat efektivnímu využití fyziků v praxi,
- zvyšovat informovanost veřejnosti o výsledcích a významu fyziky,
- rozšiřovat počet kolektivních členů a budovat síť důvěrníků FVS na fyzikálních pracovištích,
- dále udržovat styky s EFS a jednat o možnosti uspořádat generální konferenci EFS v Praze,
- dále organizovat konference, speciální konference a letní školy a časově a obsahově je koordinovat.

Valná shromáždění zvolila nové výbory¹⁾. Členská základna vzrostla

¹⁾ FVS JČMF — Předseda: F. Lukeš (ÚJEP Brno), 12 členů výboru: Z. Frait, J. Kaczér, Z. Knittl, S. Krupička, L. Pátý, M. Rozsival, I. Šantavý, Z. Šigut, L. Valenta, B. Velický, L. Zachoval, K. Závěta, 6 náhradníků: J. Burget, M. Lokajčec, J. Pastrňák, A. Ryska, O. Štirand, L. Štourač, 2 revizoři: Z. Málek, Z. Plajner, náhradník: Z. Horák
FVS JSMF — Předseda: J. Maďar (PF UK Bratislava), 8 členů výboru: V. Bezák, P. Čičmanec, J. Ďurček, M. Hartmanová, L. Hrivnák, D. Ifkovič, V. Kavečanský, J. Pišút, 2 náhradníci: Š. Bárta a O. Bartko, 2 revizoři: I. Baják a P. Lukáč, náhradník: R. Vulgan.

takto: FVS JČMF měla 347 (z toho 64 mimořádných) členů a FVS JSMF 138 (z toho 30 mimořádných) členů. Konference se měl účastnit i *president EFS prof. Rudberg*. Pro naléhavé úkoly v Královské akademii věd ve Stockholmu však musel svou účast odvolat a poslal účastníkům konference poselství.¹⁾

Nově zvolený výbor za *předsednictví F. Lukeše* se věnoval především organizaci vlastní práce. Stále se rozšiřující činnost FVS vedla výbor k rozdělení činnosti do řady úseků, v nichž práce byla svěřena určitým za ně odpovědným členům výboru. Byly to tyto úkoly:

- péče o práci a rozvoj odborných skupin
- styk s EFS
- uplatnění fyziků v praxi
- členský časopis, styk s členstvem, adresář a cirkuláře
- studijní pobyty v zahraničí
- koordinace seminářů, letních škol a konferencí
- péče o kolektivní členy.

Tato dělba práce se velmi osvědčila a trvá ve výboru dosud.

Odborné skupiny se postupně stabilizovaly a rozšiřovaly svou činnost pořádáním seminářů a konferencí a v průběhu dalšího období byly zřízeny další: *OS Fyzika kovů*, *OS Optika*, *OS Aplikace počítačů ve fyzice*, *OS Jaderná fyzika*, *OS Nízké teploty*. Styk se členstvem dále pokračoval prostřednictvím zpráv v Appendixu a Čs. časopisem pro fyziku A vůbec, jehož odběr členy se značně rozšířil mj. též proto, že nakladatelství poskytlo členům 20% slevu. Byl vydán doplněk k rejstříku členů („modrá brožura“ — 1972); z konference byl vydán obsáhlý sborník a od té doby jsou soustavně z konferencí vydávány sborníky poskytující o nich úplný obraz. Výbor dále vytvářel síť důvěrníků FVS na hlavních fyzikálních

²⁾ Text poselství: „EFS hluboce oceňuje rozsáhlou pozitivní a důvěryhodnou spolupráci, kterou čs. fyzikové a jejich významná národní společnost poskytovali EFS od samého počátku; ano, již od prvních dnů, kdy se o ustavení EFS teprve diskutovalo! Skutečnost, že ČSAV a JČSMF podporují pobočný sekretariát v Praze, který vykonává pěknou a cennou práci, je dalším Vaším zvláště cenným vkladem pro naši společnost. Chceme se své strany vykonat vše pro to, aby tato Vaše dosavadní významná účast na záležitostech evropské fyziky mohla pokračovat a dále se rozvíjet. Pro nás — ostatní evropské fyziky — je podnětné mít možnost společně pracovat a diskutovat otázky společného zájmu s našimi dobrými přáteli, schopnými fyziky v Československu!

pracovištích; jejich seznam byl publikován v Appendixu. Důvěrníci byli sezváni na společnou schůzi s výborem FVS, na níž byly mj. projednány problémy s cirkulací výtisků „Europhysics News“ na pracovištích a možnosti využívání výměnných zahraničních pobytů členy sekce.

Dále pokračoval styk s EFS, přestože bylo velmi obtížné udržet existenci pobočného sekretariátu EFS. Po odchodu F. Janoucha z funkce jeho vedoucího se o něj staral M. Matyáš a po něm převzal tuto povinnost J. Kaczér. Výbor usiloval o získání Eurofyzikálního kongresu v roce 1975 pro Prahu, přestože podobná snaha k roku 1972 byla zmařena odmítnutím povolení. Výbor požádal o vyjádření stanoviska dvanáct předních fyzikálních pracovišť k otázce, zda je pro čs. fyziku důležité uvítat v Praze účastníky této významné akce EFS. Všechny odpovědi byly kladné; bylo však doporučeno zjistit stanovisko sovětských fyziků, aby nedošlo k tomu, že by čs. návrh mařil případnou snahu sovětských fyziků uspořádat Eurokongres v Moskvě. Až po příznivém vyjádření akademika Vula, zástupce sovětských fyziků v radě EFS, požádali delegáti FVS na výkonném výboru EFS ve Wiesbadenu o příslib uspořádat Eurokongres v Praze v roce 1975. Žádost se setkala s kladnou odezvou, i když rumunští fyzikové projevíli zájem o pořádání kongresu v Bukurešti. Všechna tato jednání se však nakonec ukázala opět marnými, poněvadž presidium ČSAV opět pořádání kongresu nepovolilo. V roce 1972 nabídla EFS stipendia pro jedenáct mladých čs. fyziků umožňující jim účast na Eurokongresu ve Wiesbadenu a výbor sekce podstoupil četná jednání, aby překonal obtíže při schvalování sekcí navržených stipendistů na pracovištích a dosáhl souhlasu k cestě delegace FVS (M. Rozsíval a L. Štourač) na zasedání Rady EFS. Výbor se zabýval i přípravou fyzikální vědecké (tj. nikoliv středoškolské) terminologie; proběhlo úspěšné jednání s Úřadem pro normalizaci a měření a byl vypracován návrh na revizi terminologických norem a návrh plánu další terminologické normotvorné práce. Výbor byl rovněž ve styku s vědeckým kolegiem pro fyziku ČSAV a informoval je o své práci.

Bližil se sjezd Jednoty v roce 1972, který měl realizovat změnu organizace Jednoty podle nových směrnic KOVSu (Komise pro organizaci vědeckých společností), a výbor se proto snažil o úzký styk s přípravami sjezdu. Tento styk dobře umožňovalo jednak to, že místopředseda FVS L. Pátý byl jmenován předsedou komise Jednoty pro přípravu sjezdu a jednak to, že Z. Málek, člen výboru FVS a vedoucí redaktor Časopisu pro fyziku A, byl předsedou komise pro vypracování návrhu činnosti Jednoty pro chystaný sjezd. Málek se zasloužil spolu s dalšími členy komise o vypracování obsáhlého a promyšleného návrhu a jeho rozeslání delegátům sjezdu 6 týdnů před konáním sjezdu. Sekce dosáhla přijetí návrhu na změnu způsobu voleb delegátů sjezdu. Podle něho bylo možno volit delegáty korespondenčně a volby umožňovaly výběr delegátů sjezdu z většího počtu kandidátů. Bylo zvoleno sedm delegátů z řad členů FVS. V dubnu 1972 rozhodlo předsednictvo JČSMF, že činnost Jednoty českých matematiků a fyziků bude ukončena k datu sjezdu. Její činnost dále převezme Jednota československých matematiků a fyziků. V té době byly ministerstvem vnitra

SSR schváleny stanovy JSMF [6]. Tím vším bylo rozhodnuto o budoucím (tzv. asymetrickém) uspořádání Jednoty.

I výbor FVS JSMF v té době postupně rozvíjel svou vlastní činnost. J. Ďurček vypracoval text dopisu ředitelům slovenských podniků s informacemi o významu práce fyziků v průmyslu a jejich žádoucím uplatnění v něm. Tento dopis se setkal s odezvou a FVS JSMF získala své první kolektivní členy. Začala i získávat mladé fyziky za členy sekce a pořádat vlastní akce (např. seminář „Úkoly fyziky v současnosti“, seminář a kolokvium „Teorie elementárních částic“). Pokračovala práce Celostátního výboru FVS (ukončena byla až v roce 1973) projednáváním zřizování nových odborných skupin, otázek styků s EFS a podáním návrhu na navázání styků s fyzikálními společnostmi v sousedních zemích, které by vedly k dohodám o výměných pobytech (o realizaci této myšlenky se snaží FVS dodnes).

Sjezd Jednoty v Měříně (2.—5. října 1972) přinesl ocenění práce FVS, ~~potvrdil~~ její postavení v Jednotě, vyslovil souhlas s volitelností členského časopisu (Čs. čas. fyz. A) a uložil jí i úkoly (vypracovat seznam přednášejících a přednášek o fyzikálních problémech pro pobočky Jednoty, rozšířit činnost i na obory hraničící s fyzikou — astronomii, geofyziku a meteorologii). Konečně výbor zahájil přípravy 3. konference a valného shromáždění v Olomouci. Organizátory konference byli prof. B. Havelka a doc. Z. Knittl. Mnoho práce bylo věnováno přípravě diskusní besedy o uplatnění fyziky a fyziků v průmyslu. Výbor se postaral o včasnou přípravu kandidátů nového výboru a vyzval všechny odborné skupiny a důvěrníky k podávání návrhů. Ne ve všech směrech byly však snahy FVS úspěšné: Pražské besedy fyziků začaly ztrácet na přitažlivosti a výbor sekce proto požádal pražskou pobočku, aby na jejich organizaci spolupracovala.

Ve dnech 12.—14. září 1973 proběhla *třetí pracovní konference čs. fyziků v Olomouci* za účasti 335 fyziků [7]. Přednášky byly rozděleny do devíti sekcí; na plenárním zasedání odezdněly čtyři přehledné referáty a zdařile proběhla večerní diskuse „Fyzika a průmysl“, na níž se podíleli zástupci řady předních podniků (Škoda Plzeň, Tesla Rožnov, ČKD Praha, Meopta Přerov a další). Úvodní referát prof. M. Kubáta, náměstka ministra FMTIR následovala podrobná diskuse poukazující na možnosti, jak zlepšit současnou situaci. Třetí valné shromáždění FVS [8], již tradičně provázející konferenci, prodiskutovalo výsledky práce odstupujícího výboru, uložilo novému výboru další směry činnosti a usneslo se na rezo-

luci, z níž nejdůležitějšími byly tyto:

- i při nedostačujících hmotných možnostech dále podporovat práci a rozvoj odborných skupin a vyhledávat formy jejich vzájemné spolupráce (např. pořádat mezioborové semináře),
- zprostředkovávat informace o pracovních příležitostech fyziků,
- propagovat činnost FVS mezi mladými fyziky a usilovat o zřízení a zabezpečení vědeckých soutěží pro mladé fyziky,
- rozvíjet spolupráci s ostatními sekcemi Jednoty a rozšiřovat síť důvěrníků,
- ovlivňovat ediční politiku nakladatelství vydávajících fyzikální literaturu a úzce spolupracovat s tiskovým střediskem JČSMF,
- propagovat v širší veřejnosti význam fyzikálních věd pro současnou společnost.

Valná shromáždění zvolila nové výbory¹⁾. Počty členů sekcí byly tyto: FVS JČSMF — 375 (z toho 70 mimořádných), FVS JSMF 181 (z toho 30 mimořádných). Z konference vydán sborník.

Za předsednictví *J. Pastrňáka* výbor pokračoval v nastoupené cestě; zpodrobnil dělbu práce a zřídil další odborné skupiny (OS Akustika, OS Fyzika tekutých a disperzních soustav a OS Lékařská fyzika). Byly zahájeny přípravy založení OS Geofyzika a uvažovalo se o přípravě OS Aplikovaná fyzika. Výbor na počátku své činnosti vypracoval plán práce časově rozvržený na celé dvouleté období a připravil finanční rozpočet. Započata byla práce na nové evidenci členů. Komplikace ve styku s EFS vyplynuly z rozhodnutí presidia ČSAV o zrušení pobočného sekretariátu EFS v Praze ke dni 1. 1. 1974. Vznikl problém, jak provádět úhrady členského příspěvku FVS do EFS i příspěvků individuálních členů EFS, jež se dosud shromažďovaly v čs. měně a používaly se na tisk adresářů

¹⁾ FVS JČSMF — Předseda: J. Pastrňák (FÚ ČSAV), — 12 členů: L. Eckertová, J. Kaczér, K. Kapoun, Z. Knittl, J. Kolman, S. Krupička, F. Lukeš, Z. Málek, E. Schmidt, Z. Šigut, O. Štirand, K. Závěta — 6 náhradníků: I. Bartoš, J. Burget, M. Lokajčec, M. Polcarová, A. Ryska, J. Schröfel, — revizoři: Z. Frait, L. Pátý.
FVS JSMF — Předseda: J. Maďar (PF UK, Bratislava) — 10 členů: V. Bezák, L. Fischer, V. Kavečanský, S. Kolník, J. Krempaský, P. Lichard, J. Pišút, J. Pivarč, S. Usačev, E. Veisová — 4 náhradníci: I. Baják, O. Bartko, M. Kačák, P. Povinec — Revizoři: J. Daniel-Szabó, P. Čičmanec, — Náhradník: P. Lukáč

pro potřeby celé EFS. Prostřednictvím čs. národního komitétu pro IUPAP se jednalo o zřízení pobočného sekretariátu v některém státě, v němž by bylo možno analogicky postupovat, avšak bezvýsledně. Členem Rady EFS se v té době stal L. Štourač a ve spolupráci s ním byla připravována delegace na zasedání Rady v Bukurešti v roce 1975. K dosavadním dále rozvíjeným směrům činnosti FVS přibyla prognostická práce pro FMTIR (byl vypracován rozbor „Výhledy uplatnění fyzikálních výsledků v technice do roku 2000“ a zahájena práce na prognóze rozvoje součástkové základny elektroniky). Dále byly navázány kontakty s nakladatelstvím SNTL a slovenský výbor s nakladatelstvím Alfa a jednáno o rozšíření ediční činnosti ve fyzice. Nakladatelství SNTL bylo navrženo vydat „Populární encyklopedii fyziky“. Výbor FVS JSMF jednal o možnostech zřízení edičního střediska JSMF resp. o využití tiskového střediska SAV pro sekci. Slovenský výbor uspořádal anketu o spolupráci mezi fyziky a průmyslem, která se setkala s odezvou. Terminologická práce prováděná pro Úřad pro normalizaci a měření přinesla první výsledky, skončila však na tom, že další práci tento úřad již nemohl zajistit. Práce v terminologii byla proto později přenesena do společné terminologické komise FVS a VKF ČSAV. Výbor se věnoval i otázce úrovně výuky fyziky na vysokých školách technického zaměření a perzonálnímu obsazení jejich fyzikálních kateder. Vypracoval návrh statutu soutěží mladých fyziků; první ceny byly uděleny v roce 1975. Česká sekce měla v té době 6 kolektivních členů s 165 pracovníky a obě sekce měly ke konci období více než 500 členů. Byl modifikován organizační řád sekce tak, aby odpovídal novému uspořádání Jednoty. Mnoho úsilí bylo věnováno přípravě 4. konference v Liberci. Předsedou přípravného výboru se stal prof. I. Úlehla a zahájeno bylo jednání s řadou státních představitelů o účasti na konferenci. Čtvrtá konference měla přispět k propagaci fyziky v širokých vrstvách obyvatelstva a byla proto snaha informovat tisk o významu fyziky pro společnost (uspořádána tisková konference v červnu 1975). Současně s tím probíhala i příprava sjezdu Jednoty ve Vsetíně a sekce připravila kandidátní listinu delegátů sekce na sjezd; volby delegátů se konaly prostřednictvím poboček a děje se tak doposud.

Čtvrtá konference čs. fyziků proběhla ve dnech 18.—22. srpna 1975

v Liberci s 312 účastníky. Účastnili se jí úvodními projevy a referáty ministr školství J. Havlín, ministr pro výstavbu a techniku K. Löbl, předseda ČSAV J. Kožešník, akademik J. Bačkovský a předseda SAV akademik Vl. Hajko. Vlastní jednání proběhlo v 17 sekcích, v nichž byly i úvodní přehledné a shrnující referáty. Konference měla velký ohlas a její jednání vyústilo v rezoluci [9]. Valné shromáždění vyslechlo zprávu o činnosti [10] (dobře utříděnou podle směrů činnosti), zprávu nově nastoupivšího vedoucího redaktora Čs. časopisu pro fyziku A J. Dvořáka a diskuse se soustředila na popularizaci fyziky, nesoulad mezi směrnými čísly nově přijímaných posluchačů na studium fyziky a podstatně většími požadavky pracovišť, palčivé otázky financování činnosti sekce a odborných skupin a problémy pedagogické. Byly zvoleny nové výbory¹⁾ a přijata rezoluce určující další práci. V ní se opět shledáváme s dosavadními úkoly:

- zvyšovat vzájemnou informovanost členů a pořádat odborné akce zejména s přihlédnutím k nově se rozvíjejícím fyzikálním oborům,
- rozvíjet styk se zahraničními společnostmi,
- rozvíjet odborné skupiny,
- podporovat výchovu dorostu a pečovat o jeho uplatnění,
- pečovat o uplatnění fyziky v praxi.

Tím uzavíráme náš podrobný přehled rozvoje FVS JČSMF (s poznámkami o činnosti FVS JSMF) do roku 1975, v němž dle autorova mínění *skončilo období prvního rozletu sekce*. Tento rozvoj pokračoval i v dalších letech a pokračuje dosud; sekce díky odezvě mezi členy, příznivému ovzduší v Jednotě, soustavné práci výborů a zejména též intenzivní, rozvážné a dlouholeté činnosti *předsedy FVS JČSMF J. Kaczéra* (pracoval mimořádně jako předseda až do roku 1984) se rozvíjí do šíře i hloubky. Hodnotit tuto činnost bude na místě až z určitého časového odstupu.

¹⁾ FVS JČSMF — Předseda: J. Kaczér — 12. členů: I. Bartoš, L. Eckertová, J. Kolman, F. Kosek, J. Pastrňák, L. Sodomka, Z. Šigut, O. Štirand, L. Štourač, I. Úlehla, K. Závěta, T. Zemčík — náhradníci: J. Fousek, L. Pekárek, J. Pospíšil, A. Ryska, E. Schmidt, Š. Zajac — Revizoři: S. Krupička, M. Polcarová
 FVS JSMF — Předseda: J. Krempaský — 10 členů: E. Adlerová, L. Fischer, S. Kolník, J. Pivarč, P. Povinec, P. Prešnajder, M. Seman, A. Tirpák, S. Usačev, E. Veisová — Náhradníci: Š. Jánoš, S. Kálavský, P. Šebo, E. Síleš, S. Takács, — Revizoři: E. Hrivnák, P. Lukáč — náhradník: P. Hegeduš.

Již dnes je však možno říci, že k velkým úspěchům sekce patří rozhodně uspořádání EFS kongresu v Praze v roce 1984, akce, jež po marných pokusech v létech 1972 a 1975 byla díky houževnatosti sekce pro Prahu nakonec přece jenom získána. Sekce si svou soustavnou prací získaly pevné postavení nejen v Jednotě, ale i v čs. fyzikálním životě vůbec (to dokazuje mimo jiné i počet členů — k 1. září 1984 měla česká sekce 674 řádných členů, 137 mimořádných, slovenská sekce 297 řádných, 18 mimořádných, celkem tedy 1126 členů).

LITERATURA

- [1] Čs. časopis pro fyziku A **18** (1968), 229
- [2] ibidem **19** (1969), 261
- [3] ibidem **19** (1969), 505
- [4] ibidem **21** (1971), 587
- [5] ibidem **22** (1972), 589
- [6] ibidem **22** (1972), 442
- [7] ibidem **24** (1974), 207
- [8] ibidem **24** (1974), 187
- [9] ibidem **26** (1976), 87
- [10] ibidem **25** (1975), 542